УДК 378.147; 37.026.6

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Царенко Оксана Василівна
м.Хмельницький

У статті розглянуто проблему організації науково-дослідної діяльності вищого військового навчального закладу. Подано розуміння пізнання, його види (наукове, емпіричне, художнє, сокровенне та їх характеристика. Розглянуто закономірності науково-дослідного процесу та їх характеристика.

Ключові слова: майбутні офіцери-прикордонники, пізнання, закономірності, науково-дослідна діяльність, способи і методи, Болонський процес.

Наукова діяльність володіє низкою особливостей проти інших видів діяльності. Наукові знання становлять певну систему, яка підпорядкована поняттям, які знаходяться у взаємозалежності. Безпосередня мета науки – опис, пояснення та передбачення процесів та явищ дійсності на основі відкритих нею законів [6]. Науці властиві певні особливості: універсальність, фрагментарність, загальна значущість, безособовість, систематичність, незавершеність, наступність, критичність, достовірність, поза моральність, раціональність, чуттєвість [2]. Ці ознаки ми поклали в основу організації і завдань науково-дослідної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Питання організації науково-дослідної діяльності розглядалось у працях багатьох дослідників: М.Берулава, А.Горелов, Ю.Козловський, Л.Романишина, В.Сташенко, Ю.Фокін, А.Яновський та інших. Але ця проблема вимагає більш суттєвих досліджень. Тому метою статті ми обрали розгляд теоретичних основ організації науково-дослідної діяльності у вищих військових навчальних закладах

Рушійною силою науки є пізнання. Розрізняють декілька його видів: наукове, імпіричне, художнє, сокровенне.

Під науковим пізнанням розуміють пізнання особливостей об'єктивного світу в процесі наукової діяльності , яка спеціально здійснюється для виявлення суті і дослідження нових сутностей і закономірностей об'єктивного світу [10].

Емпіричне пізнання – пізнання особливостей об'єктивного світу в процесі практичної діяльності людини, направленої на задоволення непізнавальних потреб.

Художнє пізнання – образне відображення нових об'єктів і ситуацій , нових сторін відомих об'єктів і ситуацій, що здійснюється на основі образного віддзеркалення дійсності й творчої уяви суб'єкта

Сокровенне пізнання – пізнання особливостей матеріальних або ідеальних об'єктів. До результатів цього пізнання можна віднести всі релігійні вчення і відповідні їм книги, низку прогнозів, що істотно випереджають час [6].

На основі такого поділу виділяють рівні наукового пізнання:

- предметний – виявляє своєрідність, особливості, можливості об'єкту чи системи на основі певного предмету;
- формально-категоріальний – передбачає різні математичні методи дослідження систем та побудову логіко-математичних моделей;
- змістово-категоріальний – аналізує філософський аспект проблеми [3].

Впровадження Болонського процесу стимулювало актуальність взаємозв'язків наукового та навчально-виховного аспектів діяльності вищого навчального закладу. Цей зв'язок э складним процесом, тому для зближення науки і освіти необхідні зусилля всіх інститутів державної і світової спільноти.

Розвиток науки підпорядкований певним закономірностям моделювання такого процесу: загальні (існують об'єктивно, доведені теоретично і підтверджені практично) і часткові закономірності (розвиток системи наукової діяльності вищого навчального закладу, організації наукової діяльності, інтеграції наукових знань) [9].

Наявність теоретично отриманих знань про розвиток об'єктів дозволяє передбачати результати і наслідки нових практичних дій, які спрямовані на наукові пошуки способів і методів, які забезпечують пізнання об'єкта. Емпіричний і теоретичні рівні наукового пізнання відрізняються: гносеологічною спрямованістю досліджень; пізнавальними функціями; характером і типом одержуваних результатів; методами одержання знань;співвідношенням чуттєво-сенситивного та раціонального компонентів у пізнанні [6].

Відмінність між емпіричним і теоретичним рівнями досліджень не співпадає з відмінністю між чуттєвим і раціональним пізнанням, хоч емпіричний рівень переважно чуттєвий [2]. Мабуть тому у науковій діяльності вищого навчального закладу не завжди спостерігається оптимальне співвідношення теоретичного і раціонального, що часто утруднює організацію наукової діяльності як викладачів, так і студентів.

Особливе місце в науковій діяльності відведено прогностичному підходу. Прогностика є науковою дисципліною про закономірності розробки прогнозів, предметом яких є закони і методи прогнозування, яке є початковим етапом процесу управління. У загальну структуру такого процесу входять: ціле покладання, планування, програмування, проектування[1].

За різними формами управління виділяють такі підтипи прогнозів:

1. Цільовий прогноз власне бажаних станів.
2. Плановий прогноз, що показує як і в якому напрямі орієнтувати планування.
3. Програмний прогноз, який стосується конкретної необхідності досягнення бажаного.
4. Проектний прогноз, який підказує яким чином це можна досягти і як це буде виглядати.
5. Організаційний прогноз дає можливість виявити, в якому напрямі потрібно рухатись для досягнення мети [5].

У наукових дослідженнях В.Кутьєва виділяються чотири типи прогнозування: соціально-педагогічне, теоретико-методологічне, дослідно-експериментальне і особистісно орієнтоване [7]. У своїй практичній діяльності найкращі результати дало використання особистісно орієнтованого і дослідно-експериментального типу прогнозування. Це ми пояснюємо тим, що особистісно орієнтоване прогнозування дозволяє врахувати особистісні уподобання до тих чи інших прогнозів, які стосуються проблеми, яку найбільше знає курсант і викладач. Такі прогнози є найбільш передбачуваними і, як правило, справджуються. А використання дослідно-експериментального прогнозування викликає у курсантів і викладачів інтерес тому, що дозволяє довільно експериментувати і шукати вирішення поданого прогнозу. Для подання прогнозів ми використовували метод проектів. А головне завдання нашої лабораторії пролягає саме в тому, щоб організувати науково-дослідну роботу в такий спосіб, який сприяв би розвитку творчих здібностей. Адже, офіцер-прикордонник повинен уміти прийняти правильне рішення за короткий проміжок часу, відповідати за його реалізацію, оберігати не тільки своє життя, а й життя населення своєї держави. Саме під час виконання творчих робіт, народжуються нові ідеї, які заслуговують на увагу. Творчі завдання розвивають швидкість прийняття рішень, якість виконання завдань із охорони державного кордону.

Нині для реалізації прогнозів використовуються різноманітні методи дослідження. Методи, які ми використовували в роботі нашої науково-дослідної лабораторії можна поділити на три групи:

- анкетування (опитування курсантів, викладачів, експертів з метою упорядкування суспільної думки про те або інше явище);
- екстраполювання і інтерполювання (виявлення проміжного значення між двома відомими моментами процесу з метою побудови рядів динаміки розвитку показників, що характеризують дане явище протягом деякого періоду;

- моделювання (побудова моделей пошукових і нормативних процесів, які досліджуються);
- метод експертних оцінок (шляхом спеціальної обробки думок фахівців);
- метод екстраполяції (розповсюдження закономірностей або тенденцій, що спостерігається у певному часовому інтервалі).

Ми ознайомлювали курсантів з методикою використання цих методів, допомагали їх використовувати, обробляти результати дослідження.

Процес прогнозування володіє і деякими недоліками, які пов'язані з такими факторами:

- надзвичайно швидкий темп поширення наукової інформації;
- негативний ефект від все більш поширеної вузької спеціалізації науковців;
- необхідність постійного подовження термінів навчання людей, які готуються до активної наукової діяльності (ад'юнктура, докторантура, здобувачі наукових ступенів);
- досягнення певних розумових обмежень у здатності людського мозку до узагальнення;
- завершення наукової теми у зв'язку з її дослідженістю [5].

Наступний підхід – інформаційний. Він значно підсилює роль суб'єктивного фактора у науковому дослідженні. Наявний досвід показує, що використання інформаційного підходу визначається логічними межами такого підходу. При використанні цього підходу в соціумі можна говорити про розумні системи, що само організуються і розвиваються на основі збору, переробки, використанні знань, отриманні та реалізації оптимальних рішень [5]. Розв'язання проблем людської цивілізації неможливе без достатньої поінформованості, що забезпечується максимальним використанням Інтернету. Інформаційна парадигма викликає новий інтерес до науки, наукових досліджень, адже збільшується обсяг знань, які можна одержати за невеликий проміжок часу. Це призводить до когнітивного повороту в усіх соціальних науках.

Звідси з'являється знаннєвий компонент наукових досліджень, який часто використовується у наукових дослідженнях аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня. Саме цей компонент зазнає найбільших змін завдяки інформаційним технологіям (полегшується доступ до одержання знань в усіх галузях науки). Все більшого значення набуває цільова, конфіденційна, релевантна інформація [9]. Її можна поділити на дві категорії: науково-технічна і науково-дослідна. Оскільки наша діяльність пов'язана з підготовкою майбутніх офіцерів-прикордонників, то нас більше цікавить науково-дослідна інформація.

Усуспільнення інформації на основі персональних комп'ютерів в формі інтелектуальних систем дозволило виявити не тільки відмінність між навчанням і інформацією, але й виробити підходи до їх інтерпретації: інформації у формі баз даних, а знання у формі баз знань [8].

В інформаційно розвинутих країнах інформаційний підхід вже давно застосовується як один з основних, але практичний досвід ще не до кінця опрацьований і недостатньо популяризований [4].

Комп'ютерна інтелектуальна обробка знання привела до втрати людиною монополії на продукування знання, але не забрала монополію на прийняття рішення та використання знань. Тобто, інформаційний прогрес володіє як позитивом, так і негативом [8].

Таким чином, проведення і організація науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах потребує досліджень особливостей її проведення і підвищення її якості.

Література та джерела

1. Берулава М.Н. Теоретические основы интеграции образования /М.Н.Берулава. - М.: Совершенство, 1998. -192 с.
2. Горелов А. Концепции современного естествознания /А.А.Горелов. - М.: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 1998. - 512 с.
3. Донченко Е.А. Фрактальная психология (Доглубинные основания индивидуальной и социальной жизни)/ Е.А.Донченко. - К.: Знание, 2005. - 323 с.
4. Кинг А. Грядущее информационное общество / А.Кинг // Компьютеризация общества и человеческий фактор. Реферативный сборник. - М.: Академия наук СССР. Институт информации по общественным наукам, 1988. - 226 с.
5. Козловський Ю.М. Наукова діяльність вищого навчального закладу: Вип..3: Загальнотеоретичні підходи до наукової діяльності вищого навчального закладу: Науково-методичні рекомендації. - Львів: Сполом, 2011. - 28 с.
6. Козловський Ю.М. Наукова діяльність вищого навчального закладу: Випуск 1: Наука як сфера людської діяльності: науково-методичні рекомендації. - Львів: Сполом, 2009. - 28 с.
7. Кутьев В.О. Педагогическая прогностика: научные подходы и мифы/ В.О.Кутьев // Педагогіка. - 1995. - №3. - С.7-13
8. Рижак Л. Філософські парадигми в контексті комп'ютеризації теоретичного знання / Л.Рижак // Філософські пошуки. - 1997. - Вип.1-2. - С.72-76
9. Степашко В. Моделювання наукової діяльності викладацького персоналу вищих навчальних закладів в умовах трансформації системи освіти/ В.Степашко // Вісник Черкаського ун-ту: Серія «Педагогіка». - 2007. -Вип.104. - С.112-122
10. Фокін Ю.Г.Преподавание и воспитаниев в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество / Ю.Г.Фокин. - М.: Издательский центр «Академія», 2002. - 224 с.

В статье рассмотрена проблема организации научно-исследовательской деятельности высшего военного учебного заведения. Подано понимание познания, его виды (научное, эмпирическое, художественное, сокровенное и их характеристика. Рассмотрены закономерности научно-исследовательского процесса и их характеристика.

Ключевые слова: будущие офицеры-пограничники, познания, закономерности, научно-исследовательская деятельность, способы и методы, Болонский процесс.

The author of the article has considered the problem of organization of scientific-research activities of the higher military educational institution. The understanding of knowledge, its kinds (scientific, empirical, artistic, intimate) and their characteristics have been provided. The laws of scientific-research activities and their characteristics have been analyzed. Science has certain characteristics: universality, fragmentation, total value, impersonality, regularity, completeness, continuity, criticality, reliability, beyond morality, rationality, sensitivity. These features we laid in the foundation of the organization and objectives of the research activities of the future officers and border guards.

Key words: future officers, border guards, knowledge, laws, research activities, methods and techniques, the Bologna process.